

na temelju stručne literature zavidnoga obima i vlastitih promišljanja autorica, čitateljima postaje jasno da je postojanje religijskoga obrazovanja konstanta u većini europskih zemalja i da se na njega gleda kao na disciplinu kompatibilnu s drugim školskim znanjima. U tom smislu, vjeronauk, iako važno crkveno područje djelovanja, nije samo crkveno pitanje nego je važno pitanje škole i za školu, budući da ga je teško misliti i razumjeti izvan okvira ciljeva škole. Stoga mu i pripada povlašteno mjesto odgoja, budući da je vjeronauk u školi usmjeren odgoju osobe s posebnim osvrtom na religiozne, duhovne i etičke dimenzije egzistencije, s ciljem promicanja učinkovitoga integriranja mladih u društvo. Vjeronauk pritom nudi sadržaje i instrumente koji pomažu razumjeti povijesni i društveno-kulturni kontekst hrvatskoga i europskoga društva, s ciljem promicanja aktivnoga i odgovornoga sudjelovanja u izgradnji suživota.

Ovom značajnom publikacijom autorski dvojac Mandarić – Razum još jednom je zakoraknuo u svijet znanosti i promišljanja te, ovom prilikom, na stručan i zanimljiv način posredovao široj čitateljskoj publici spoznaje o odgojno-obrazovnom djelovanju i njegovoj važ-

nosti u životu svakoga čovjeka. Mogli bismo s pravom reći da su se autorice ukoričenom knjigom odmaknule na trenutak od pera i, davši nam knjigu u ruke, u praktičnome smislu posredovale nam odgojno djelovanje. Naime, njihova zapisana misao i naše iščitavanje zapisanoga svojevrsni je izraz međuljudskoga odnosa koji je, prema njihovu mišljenju, upravo pretpostavka za uspješan odgoj.

Posljednje poglavlje knjige, koje donosi samo neka izabrana pitanja vezana uz vjeronaučnu nastavu, a koja su unazad nekoliko godina poticala, ali i danas potiču određene rasprave, daje naslutiti da autorice nisu ispisale posljednju stranicu knjige. Možda su time i htjele potaknuti čitatelje da na temelju pročitanoga razmišljaju te sami dođu do nekih aktualnih, otvorenih i(li) izabranih pitanja, pri čemu onda neposredno progovaraju o uključenosti svakoga u doprinos odgojnoga djelovanja u suvremenom društvu i vremenu, što je opet jedna od pretpostavaka za uspješan odgoj. A možda na tragu posljednjega poglavlja možemo u dogledno vrijeme očekivati da će nas autorice opet počastiti nekim svojim uratkom i s nama podijeliti svoja promišljanja i postignuća.

Denis Barić

Marijan VUGDELIJA, *Isusov Govor na gori: Put istinskoga očovječenja* (Mt 5,17 – 7, 29), Biblioteka Službe Božje 66, Služba Božja, Split, 2014., 888 str.

Knjiga se sastoji od Proslova (str. 5–11), tri glavna dijela (str. 13–842), engleskog

sažetka (str. 843–849), Bibliografije (str. 851–882) i Sadržaja (str. 883–888).

Prvi glavni dio knjige je najopsežniji a naslovljen je »Glavni korpus Govora na gori: Viša pravednost Kraljevstva nebeskoga (Mt 5,17 – 7,12)« (str. 13–755). Taj prvi i glavni dio knjige sastoji se od dviju cjelina. Prva cjelina nosi naslov: »Prvi oblik više pravednosti: Antiteze (Mt 5,17-48)« (str. 13–416), dok druga cjelina nosi naslov: »Drugi oblik više pravednosti: Prava religioznost i temeljna kršćanska opredjeljenja (Mt 6,1 – 7,12)« (str. 417–755). Druga cjelina prvoga glavnoga dijela knjige artikulirana je u tri podcjeline. Prva podcjelina naslovljena je: »Istinska religioznost: Isusova pouka o trima religioznim praksama (Mt 6,1-18)« (str. 418–545), druga podcjelina ima naslov: »Osnovni stavovi i odnos prema vremenitim dobrima (Mt 6,19-34; Lk 12,22-34)« (str. 546–681), a treća podcjelina je naslovljena: »Različite opomene (Mt 7,1-12)« (str. 681–755).

Drugi glavni dio knjige naslovljen je: »Poticaji na usvajanje i vršenje više pravednosti: Slušati i vršiti riječi (Mt 7,13-27)« (str. 757–824). Treći glavni dio nosi naslov: »Zaključne misli« (str. 825–842).

Struktura knjige je pregledna i odmah ukazuje gdje se nalazi težište djela. Autor je najviše pozornosti posvetio tumačenju »glavnog korpusa Govora na gori« (Mt 5,17 – 7,12), koji je podijelio na dvije cjeline: »Prvi oblik više pravednosti: Antiteze (Mt 5,17-48)« i »Drugi oblik više pravednosti: Prava religioznost i temeljna kršćanska opredjeljenja (Mt 6,1 – 7,12)«. Prvoj cjelini autor je posvetio 403 stranice, a drugoj cjelini 338 stranica.

Nakon opsežnog izlaganja »glavnog korpusa Govora na Gori« u prvom glavnom dijelu knjige slijedi drugi glavni dio, koji na 67 stranica donosi nešto kraću analizu poticaja na usvajanje i vršenje pravednosti (Mt 7,13–27). U trećem glavnom dijelu na 17 stranica autor donosi zaključne misli o Govoru na gori.

U bibliografiji autor navodi ukupno devet stotina sedamdeset dvije bibliografske jedinice. Među navedenim djelima nalaze se četrdeset i dvije bibliografske informacije na hrvatskom jeziku. Od toga trideset i šest bibliografskih jedinica potječe od dvadesetorice hrvatskih autora, a preostalih šest bibliografskih jedinica na hrvatskom prijevodi su stranih autora.

U cijeloj knjizi, počevši od Proslava pa do završetka hrvatskog teksta knjige javlja se 5 075 bilježaka. Sažetak knjige na engleskom jeziku ima još šesnaest bilježaka. Dakle, u knjizi se nalazi ukupno 5 091 bilješka.

Pisac ove knjige, prof. dr. sc. Marijan Vugdelija, navodi u Proslavu da »knjiga pokušava otkriti čudesna bogatstva Govora na gori za ljude koji traže Boga i najdublji smisao svojega života« (str. 5).

Taj zacrtani cilj knjige uistinu je ostvaren zahvaljujući autorovu višedesećljetnom profesorskom i istraživačkom radu na Isusovu Govoru na gori (Mt 5,17 – 7, 29). Naime, autor je tijekom trideset i četiri godine predavačkog rada kao profesor biblijskih znanosti obrađivao temu Isusova Govora na gori u okviru

predmeta Uvod i egzegeza sinoptičkih evanđelja, a od 2003. godine težište svojega istraživačkog rada stavio je na Isusov Govor na gori (usp. str. 10–11). Taj je istraživački rad rezultirao objavljivanjem knjiga koje obrađuju važne teme iz Govora na gori. Tako je 2003. godine autor dr. Vugdelija organizirao međunarodni znanstveni skup o Govoru na gori, a 2004. godine priredio za objavljivanje zbornik radova s toga znanstvenog skupa, koji je naslovljen: *Govor na gori (Mt 5 – 7)*. Godine 2007. objavio je iz Govora na gori komentar Očenaša. Knjiga je naslovljena: *Očenaš – Molitva Gospodnja* i donosi najiscrpniju egzegetsko-teološku analizu teksta Očenaša na hrvatskom jeziku. Godine 2011. objavio je komentar Isusovih blaženstava iz Govora na Gori. Knjiga je naslovljena: *Put sreće – Isusova blaženstva (Mt 5,1-16)* (Split, 2011.) i sa svojih 779 stranica ta knjiga predstavlja dosad daleko najiscrpniju egzegetsko-teološku analizu Isusovih blaženstava na hrvatskom jeziku.

Knjiga *Isusov Govor na gori: Put istinskoga očovječenja (Mt 7,17 – 7,29)* analizira glavni dio Govora na gori i predstavlja kulminaciju i dovršenje autorova tumačenja Isusova Govora na gori.

Profesor Vugdelija prilagođava interpretacijsku metodologiju tekstu Govora na gori na taj način što važnijim i opsežnijim dijelovima posvećuje više prostora. Sukladno tomu, autor je najviše prostora posvetio antitezama (Mt 5,21-48), ali je opsežno obradio i molitvu Očenaša (Mt 6,7-15), kao i teme Božje

providnosti, traženja kraljevstva Božjega i njegove pravednosti (Mt 6,25-34).

Kao uvod u samu interpretaciju konkretnih perikopa Govora na gori autor obrađuje povijest dotičnog svetopisamskog odlomka pod naslovom »Predaja i redakcija«. Autor na konkretni i razumljiv način identificira tragove židovske ili sinoptičke predaje, a specifičnu nakanu evanđelista Mateja kao redaktora zorno pokazuje jasno izlažući način na koji evanđelist Matej preuzima i modificira konkretnu židovsku ili sinoptičku predaju.

U samom tumačenju svetopisamskog teksta dolazi do izražaja izuzetna egzegetska vještina profesora Vugdelije u tome što uspijeva otkriti nove i obogaćujuće nijanse značenja Isusovih riječi u Govoru na gori uz pomoć filološke i gramatičke analize pojedinih grčkih riječi te uz pomoć spoznaja suvremenih i ranijih tumača Govora na gori.

Brojne bilješke u ovoj knjizi, kojih ima preko pet tisuća, nisu samo svjedočanstvo o autorovoj egzemplarnoj znanstvenoj preciznosti nego su također, i prije svega, u funkciji produbljivanja smisla i značenja Isusovih riječi u Govoru na gori.

Knjiga *Isusov Govor na gori: Put istinskoga očovječenja (Mt 5,17 – 7,29)* uistinu je monumentalno djelo. Ovaj komentar Isusova Govora na gori autora Vugdelije bit će zacijelo u narednim desetljećima nezaobilazan i dragocjen izvor kako za studente teologije tako i za širi krug čitatelja koji žele bolje upoznati i dublje proniknuti u samo središte Isusova navještaja.

Autoru knjige profesoru dr. sc. Marijanu Vugdelliju čestitamo na ovoj impresivnoj knjizi koja predstavlja veliko

i trajno obogaćenje ne samo hrvatske biblijske literature nego i hrvatske kulture općenito.

Anto Popović

Stipan TROGRLIĆ, Represija jugoslavenskog komunističkog režima prema Katoličkoj crkvi u Istri 1945. – 1971., Državni arhiv u Pazinu – Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Područni centar Pula, Pazin, 2014., 412 str.

Već sama podjela knjige i naslovi poglavlja otkrivaju nedovoljno poznatu činjenicu da se nedavna povijest represije Katoličke crkve u Istri od strane komunističkog režima zaoštava ili ublažuje, pojačava ili smanjuje u odnosu na dva ključna događaja mučeništva: blaženi Miroslav Bulešić i kardinal Alojzije Stepinac, svojim tragičnim sudbinama, bitno su utjecali na odnose Crkve i ondašnjeg režima, ne samo u Istri nego u cijeloj ondašnjoj Hrvatskoj. U ozračju nedavnog proglašenja blaženim Miroslava Bulešića, ova knjiga izlazi u trenutku kada se osjeća potreba znanstvenog rasvjetljavanja njegove žrtve i uvažavanja njezina značaja. To je dosad višekratno učinjeno u odnosu na područje crkvenoga i religioznoga života, ali nedovoljno u odnosu na politička zbivanja u Istri. U tome smislu ova knjiga predstavlja značajan doprinos.

Autor ne iznosi samo faktografiju događaja nego ulazi u sam »duh« ili »infrastrukturu« problematike. Naime, nedovoljno je prikazati samo djelovanje pojedinaca ili grupa ljudi. Samo vanjski oblik njihova djelovanja nudi

pregršat interpretacija i eventualnih krivih zaključaka. Tek znajući način razmišljanja, vjerovanja i nakane onih koji djeluju, moguće je objektivno prosuditi njihovo djelovanje. Autor veliku pozornost polaže rasvjetljavanju namjere, tzv. *intentio*, onih čije djelovanje opisuje u ovoj knjizi, što predstavlja *conditio sine qua non* njihova objektivnog povijesno-znanstvenog vrednovanja, posebice u smislu prosudbe njihove moralne odgovornosti.

Za povijest Istre prije, tijekom i nakon Drugoga svjetskog rata te stanja Crkve i klera na tom poluotoku izuzetno je važno razlikovati nacionalnu, ideološku i vjersku problematiku. Za povjesničare koji nedovoljno poznaju povijesnu situaciju tadašnjeg vremena i način razmišljanja ondašnjega hrvatskog svećenstva donekle je neshvatljiva spremnost velikog dijela tog klera na suradnju s ondašnjim komunističkim vlastodržcima. Tek znajući širi kontekst vjekovne borbe za nacionalni identitet Hrvata u Istri, čiji su predvodnici nerijetko bili upravo svećenici, razotkriva se kako je u ono doba rješavanje pitanja